

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI

**MUQIMIY NOMIDAGI QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

RASHID SHUKUROV

**SO‘Z VARIANTLARINING
IMLO LUG‘ATI**

**СЎЗ ВАРИАНТЛАРИНИНГ
ИМЛО ЛУҒАТИ**

TOSHKENT – 2014

UDK: 94 (575.151)

KBK 63.3 (5Ÿ)

R-79

**R-79 Rashid Shukurov. Soʻz variantlarining imlo lugʻati.
–T.: «Fan va texnologiya», 2014, 100 bet.**

ISBN 978–9943–4350–7–0

Tilning leksik sistemasini oʻrganishda, toʻgʻri yozish qoidalarini oʻzlashtirishda soʻz variantlarining imlo lugʻati katta ahamiyatga ega.

Ilk marta tayyorlangan mazkur lugʻatda imlo qoidalariga muvofiq yoziladigan 1500 dan ortiq soʻz variantlari berilgan.

Qoʻllanma oliy oʻquv yurti talabalariga, litsey, kollej, umumtaʼlim maktablari oʻquvchi va oʻqituvchilari hamda oʻzbek tiliga qiziquvchi kitobxonlarga moʻljallangan.

UDK: 94 (575.151)

KBK 63.3 (5Ÿ)

Masʼul muharrir:

Nizomiddin Mahmudov – filologiya fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:

Abduvahob Madvaliyev – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Shukurjon Akramov – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

Qoʻllanma Qoʻqon davlat pedagogika instituti ilmiy Kengashining 2014-yil 28-yanvardagi 5-sonli qarori bilan nashr etildi.

ISBN 978–9943–4350–7–0

© «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2014.

SO‘Z BOSHI

Tilda so‘zlarning ma’nosiga, shakliga, jins-tur ifodalashiga va boshqa xususiyatlariga ko‘ra munosabati asosidagi bir qator guruhlashtirishlar, tasniflar mavjud, ya’ni sinonim, omonim, antonim, paronim, giponim-giperonim va boshqalar. Shunday munosabatdosh so‘zlar ham borki, ular tilshunoslikda so‘z variantlari sifatida o‘rganiladi. Semantik jihatdan bir xil, ammo fonetik va morfologik jihatdan ikki va undan ortiq ko‘rinishga ega bo‘lgan so‘zlar so‘z variantlari deyiladi.

Tilimizda so‘z variantlari ko‘p uchraydi. Masalan, 1976-yilda chop etilgan «O‘zbek tilining imlo lug‘ati»dagi «B» harfi bo‘limida 149 ta so‘z variantlari mavjud. 2013-yilda chop etilgan «O‘zbek tilining imlo lug‘ati»ning «B» harfi bo‘limida 122 ta so‘z varianti berilgan: *baobro‘* va *boobro‘*, *battar* va *badtar*, *beg* va *bek*, *bugun* va *bukun*, *bobo* va *buva* kabi.

O‘zbek tilida so‘z variantlari, so‘z variantlarining tuzilishi va imlosi yetarli o‘rganilgan deb bo‘lmaydi. So‘z variantlari tilimizning boyishida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, muayyan sharoitda alohida so‘zga aylanib ketadi: *ahl* va *ahil*, *tub* va *tup* (bir *tup*), *bo‘g‘in* (avlod) va *bo‘g‘im* (bo‘lingan joy) kabi. So‘z variantlari yangi ma’noli so‘z yasalishiga, so‘z boyligimizning oshishiga olib kelishi mumkin.

So‘z variantlari imlo lug‘atining yaratilishi ikki va undan ortiq variantdosh so‘zlarni to‘g‘ri yozish imkonini beradi. Lug‘at o‘zbek lotin va o‘zbek kirill yozuvlarida o‘zbek lotin alifbosi tartibida tuzilgan.

Lug‘at so‘zlarini yig‘ish va tuzishdagi texnik ishlarni bajarishda Qo‘qon davlat pedagogika instituti talabasi **Ikromjon Habibjonov** yaqindan yordam berdi.

LUG‘ATNING TUZILISHI

1. Ba’zi so‘zlarning qaysi sohaga oidligi qisqartmalar tarzida berildi: aloy va aloë (*bot.*), barqut va burqut (*etn.*), mahcha va mohcha (*hun.*).

2. Bog‘lovchi vazifasida keladigan -u, -yu yuklamasi bilan yoziladigan juft so‘z variantlari berildi: *aql-idrok* va *aql-u idrok*, *baxt-saodat* va *baxt-u saodat*, *qo‘y-qo‘zi* va *qo‘y-u qo‘zi*.

3. Yetakchi fe‘lga *bermoq*, *olmoq*, *yubormoq* tarzida qo‘shilib ketgan so‘z variantlari berildi: *beravermoq* va *bera bermoq*, *berolmoq* va *bera olmoq*, *jo‘navormoq* va *jo‘nab yubormoq*.

4. *ba-* va *bo-* qo‘shimchalari bilan farq qiluvchi so‘z variantlari berildi: *baobro* va *boobro‘*, *baxabar* va *boxabar*, *batartib* va *botartib*.

5. *-day*, *-dek* qo‘shimchalarini olgan so‘z variantlari berildi: *ayiqday* va *ayiqdek*, *kesakday* va *kesakdek*, *mushtday* va *mushtdek*.

6. Fonetik o‘zgarish tufayli yuzaga kelgan so‘z variantlari berildi: *baravar* va *barobar*, *dumaloq* va *yumaloq*, *vadirlamoq* va *vadillamoq*.

7. Ayrim so‘zlarning *yazna* va *yezna* (*pochcha*), *abr* va *avr* (*naqsh*), *dek* va *deg* (*qozon*) kabi qisqacha izohi qavs ichida berildi.

O‘ZBEK LOTIN ALIFBOSI

Aa Bb Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv
Xx Yy Zz O‘o‘ G‘g‘ SHsh
CHch NGng

ЎЗБЕК КИРИЛЛ АЛИФБОСИ

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Ёё Жж
Зз Ии Йй Кк Лл Мм Нн Оо
Пп Рр Сс Тт Уу Фф Хх Цц
Чч Шш Ъъ Ээ Юю Яя Ўў
Ққ Ғғ Ҳҳ

А

abgor-abgashta va abgor-u

abgashta

abr va avr (*naqsh*)

abrband va avrband

abrbandlik va avrbandlik

adab va odob

adl-insof va adl-u insof

afsus-nadomat va afsus-u

nadomat

aft-angor va aft-u angor

aft-bashara va aft-u bashara

ahd -paymon va ahd-u

paymon

ajz-niyoz va ajz-u niyoz

ajdarho, ajdahor, ajdar va

ajdahor

akildoqlik va akillaklik

А

абгор-абгашта ва абгору

абгашта

абр ва авр (*нақиш*)

абрбанд ва аврбанд

абрбандлик ва

аврбандлик

адаб ва одоб

адл-инсоф ва адлу инсоф

афсус-надомат ва афсусу

надомат

афт-ангор ва афту ангор

афт-башара ва афту

башара

аҳд-паймон ва аҳду

паймон

ажз-ниёз ва ажзу ниёз

аждарҳо, аждаҳор, аждар

ва аждаҳо

акилдоқлик ва

акиллақлик

alaklamoq va alahlamoq	алакламоқ ва алаҳламоқ
alam-iztirob va alam-u iztirob	алам-изтироб ва аламу изтироб
alay-balay va alay-bulay	алай-балай ва алай-булай
alfavit va alifbo	алфавит ва алифбо
alhamdulillah va alhamdulillah	алҳамдулиллоҳ ва алҳамдулилло
alifbo va alfavit	алифбо ва алфавит
aloy va aloe (<i>bot.</i>)	алой ва алоэ (<i>бот.</i>)
alximik va alkimyogar	алхимик ва алкимёгар
alximiya va alkimyo	алхимия ва алкимё
ammabachcha va ammavachcha	аммабачча ва аммавачча
anavi va anovi	анави ва анови
andaza va andoza	андаза ва андоза
andazali va andozali	андазали ва андозали
andoza va andaza	андоза ва андаза
andozali va andazali	андозали ва андазали
andozasiz va andazasiz	андозасиз ва андазасиз
anjom-ashyo va anjom-u ashyo	анжом-ашё ва анжому ашё
aql-farosat va aql-u farosat	ақл-фаросат ва ақлу

	фаросат
aql-idrok va aql-u idrok	ақл-идрок ва ақлу идрок
aql-hush va aql-u hush	ақл-хуш ва ақлу хуш
aql-zako va aql-u zako	ақл-зако ва ақлу зако
aql-zakovat va aql-u zakovat	ақл-заковат ва ақлу заковат
aralashavermoq va aralasha bermoq	аралашавермоқ ва аралаша бермоқ
araq va aroq	арақ ва ароқ
arasot va arosat	арасот ва аросат
arava-arava va aroba-aroba	арава-арава ва ароба- ароба
arava va aroba	арава ва ароба
aravakash va arobakash	аравакаш ва аробакаш
aravakashlik va arobakashlik	аравакашлик ва аробакашлик
aravali va aroballi	аравали ва аробали
aravalik va aroballik	аравалик ва аробалик
aravasoiz va arobasoiz	аравасоиз ва аробасоиз
aravasoizlik va arobasoizlik	аравасоизлик ва аробасоизлик
arava-ulov va aroba-ulov	арава-улов ва ароба-улов

aravao‘q va arobao‘q	араваўқ ва аробаўқ
aravashoti va arobashoti	аравашоти ва аробашоти
aravacha va arobacha	аравача ва аробача
aravachi va arobachi	аравачи ва аробачи
aroba va arava	ароба ва арава
aroba-aroba va arava-arava	ароба-ароба ва арава- арава
arobakash va aravakash	аробакаш ва аравакаш
arobakashlik va aravakashlik	аробакашлик ва аравакашлик
arobali va aravali	аробали ва аравали
arobasoz va aravasoz	аробасоз ва аравасоз
arobasozlik va aravasozlik	аробасозлик ва аравасозлик
aroba-ulov va arava-ulov	ароба-улов ва арава-улов
arobao‘q va aravao‘q	аробаўқ ва араваўқ
arobashoti va aravashoti	аробашоти ва аравашоти
arobacha va aravacha	аробача ва аравача
arobachi va aravachi	аробачи ва аравачи
arz-hol va arz-u hol	арз-ҳол ва арзу ҳол
arzimagan va arzimas	арзимаган ва арзимас
arz-ixlos va arz-u ixlos	арз-ихлос ва арзу ихлос

arz-niyoz va arz-u niyoz	арз-ниёз ва арзу ниёз
archimoq va archmoq	арчимоқ ва арчмоқ
asbob-anjom va asbob-u anjom	асбоб-анжом ва асбобу анжом
aso va hassa	асо ва ҳасса
asokash va hassakash	асокаш ва ҳассакаш
asokashlik va hassakashlik	асокашлик ва ҳассакашлик
assalomalaykum va assalomu alaykum	ассаломалайкум ва ассалому алайкум
astafirullo va astagʻfirulloh	астафирулло ва астағфируллоҳ
avlod-ajdod va avlod-u ajdod	авлод-аждод ва авлоду аждод
avr va abr	авр ва абр
avrband va abrband	аврбанд ва абрбанд
avrbandlik va abrbandlik	аврбандлик ва абрбандлик
avrbandchilik va abrbandchilik	аврбандчилик ва абрбандчилик
ayiqday va ayiqdek	айиқдай ва айиқдек
aylanay va aynanay	айланай ва айнанай

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/uz/asar/902> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/902> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/902>